YANGI O‘ZBEKISTON, YANGI TADQIQOTLAR JURNALI
Volume 5 Issue 7 Noyabr 2026
https://phoenixpublication.net/ Online ISSN: 3030-3494

MAKTABGACHA TA’LIM TASHKILOTLARIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR VOSITASIDA BOLALARNI TABIAT BILAN TANISHTIRISH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH

N. R. Sharipova.
Navoiy davlat universitet, Maktabgacha ta`lim kafedrasi dotsenti
Axtamova Tursunoy
Maktabgacha ta`lim y o`nalishi 3-bosqich talabasi

Annotatsiya. *Mazkur maqolada maktabgacha ta’lim tashkilotlarida raqamli texnologiyalar vositasida bolalarni tabiat bilan tanishtirish metodikasini takomillashtirish masalalari yoritilgan. Multimedia, interaktiv taqdimotlar, virtual sayohatlar va elektron ta’lim resurslaridan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari tahlil qilingan. Shuningdek, raqamli texnologiyalarni bevosita kuzatish, tajriba va amaliy faoliyat bilan uyg‘unlashtirishga doir metodik tavsiyalar ishlab chiqilgan.*

Kalit so‘zlar: *maktabgacha ta’lim, raqamli texnologiyalar, tabiat bilan tanishtirish, ekologik tarbiya, multimedia, interaktiv ta’lim, virtual sayohat, raqamli pedagogika.*

Bugungi raqamli transformatsiya sharoitida maktabgacha ta’lim jarayoniga zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish muhim pedagogik vazifalardan biridir. Ayniqsa, bolalarda tabiat hodisalari, o‘simliklar va hayvonot dunyosi haqidagi dastlabki tasavvurlarni shakllantirishda raqamli vositalardan foydalanish ta’lim samaradorligini oshirish imkonini beradi.

O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 22-dekabrdagi 802-son qarori bilan tasdiqlangan Maktabgacha ta’lim va tarbiyaning davlat standartida bolalarning rivojlanishini ta’minlash, ta’lim jarayonini zamonaviy yondashuvlar asosida tashkil etish va rivojlantiruvchi muhit yaratish muhim vazifalar sifatida belgilangan [1].

Shu nuqtayi nazardan, raqamli texnologiyalarni tabiat bilan tanishtirish jarayoniga integratsiyalash bolalarning bilish faolligini oshirish, kuzatish va taqqoslash ko‘nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarni tabiat bilan tanishtirishda kuzatish, suhbat, ekskursiya, tajriba va didaktik o‘yinlar muhim o‘rin tutadi. Raqamli texnologiyalar esa ushbu metodlarni boyituvchi qo‘shimcha didaktik vosita hisoblanadi. Jumladan, animatsiyalar, videolavhalar, audioyozuvlar va interaktiv topshiriqlar orqali bolalarga tabiatdagi murakkab jarayonlarni sodda va obrazli tushuntirish mumkin.

Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida quyidagi raqamli vositalardan foydalanish maqsadga muvofiq:

- Multimedia taqdimotlari – fasllar, o‘simliklar va hayvonot dunyosi haqida tasavvurlarni shakllantirish.
- Virtual sayohatlar – bolalarni o‘rmon, tog‘, cho‘l va suv havzalari bilan tanishtirish.
- Interaktiv didaktik o‘yinlar – hayvonlarni yashash muhitiga ko‘ra ajratish, o‘simlik qismlarini aniqlash.
- Audioresurslar – qushlar sayrashi, yomg‘ir va shamol tovushlarini farqlash.
- Raqamli fotoalbomlar – tabiatdagi o‘zgarishlarni kuzatish va taqqoslash.

Raqamli texnologiyalardan foydalanishning pedagogik-didaktik imkoniyatlari

Raqamli texnologiyalarning maktabgacha ta’limdagi ahamiyati, avvalo, bolalarning yosh xususiyatlariga mos ravishda axborotni ko‘rgazmali, qiziqarli va tushunarli shaklda yetkazish imkoniyati bilan belgilanadi. Maktabgacha yoshdagi bolalarda obrazli tafakkur, bevosita idrok etish va hissiy bilish jarayonlari ustun bo‘lganligi sababli, rangli tasvirlar, animatsiyalar, tovushli materiallar va harakatlanuvchi obrazlardan foydalanish ta’limiy mazmunni o‘zlashtirishni qo‘llab-quvvatlaydi.

Masalan, suvning tabiatdagi aylanish jarayonini faqat og‘zaki tushuntirish bolalar uchun murakkab bo‘lishi mumkin. Ushbu jarayonni animatsiya yordamida namoyish etish orqali bug‘lanish, bulut hosil bo‘lishi va yog‘ingarchilik haqidagi dastlabki tasavvurlarni shakllantirish mumkin. Keyinchalik bolalar yomg‘ir, qor yoki suvning bug‘lanishi bilan bog‘liq hodisalarni tabiatda kuzatish orqali olgan bilimlarini mustahkamlaydilar.

Shuningdek, raqamli texnologiyalar bolalarda mustaqil fikrlash, savol berish, kuzatish natijalarini taqqoslash va sodda xulosalar chiqarish ko‘nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi. Tarbiyachi tomonidan to‘g‘ri tashkil etilgan interaktiv topshiriqlar bolalarni ta’lim jarayonining faol ishtirokchisiga aylantiradi.

Tabiat bilan tanishtirishda raqamli va an’anaviy metodlarning integratsiyasi

Raqamli texnologiyalar vositasida tabiat bilan tanishtirish metodikasini takomillashtirishda ularni bevosita kuzatish va amaliy faoliyat bilan uyg‘unlashtirish alohida ahamiyatga ega. Chunki bolada tabiat haqidagi bilimlar faqat ekrandagi tasvirlarni tomosha qilish orqali emas, balki tabiiy obyektlarni ko‘rish, his qilish, parvarishlash va ular bilan amaliy munosabatga kirishish orqali mustahkamlanadi.

Shu asosda quyidagi to‘rt bosqichli metodik yondashuv taklif etiladi:

1. Motivatsion bosqich: qisqa videolavha, rasm yoki tabiiy tovushlar orqali bolalarda mavzuga qiziqish uyg‘otish.

2. Bilim berish bosqichi: multimedia va interaktiv materiallar yordamida tabiat obyektlari va hodisalari haqida tushuncha berish.

3. Amaliy-kuzatuv bosqichi: olingan bilimlarni sayr, tajriba, o‘simliklarni parvarishlash va tabiatni kuzatish orqali mustahkamlash.

4. Mustahkamlash bosqichi: savol-javob, didaktik o‘yin va ijodiy topshiriqlar yordamida bolalarning bilimlarini aniqlash.

Masalan, “Urug‘dan o‘simlik qanday o‘sadi?” mavzusida dastlab bolalarga o‘simlikning rivojlanish jarayonini aks ettiruvchi animatsiya namoyish etiladi. Keyin bolalar urug‘ ekib, uni sug‘oradilar va o‘sish jarayonini kuzatadilar. Har bir kuzatuv jarayonida o‘simlikdagi o‘zgarishlar muhokama qilinadi. Natijada raqamli axborot real tajriba bilan mustahkamlanadi.

Tarbiyachining raqamli-pedagogik kompetensiyasi va ta’lim muhitini tashkil etish

Raqamli texnologiyalardan foydalanish samaradorligi ko‘p jihatdan tarbiyachining kasbiy tayyorgarligi va raqamli-pedagogik kompetensiyasiga bog‘liq. Tarbiyachi mashg‘ulot maqsadiga mos elektron resurslarni tanlay olishi, multimedia materiallarini yosh xususiyatlariga moslashtirishi va bolalarning faol ishtirokini ta’minlaydigan topshiriqlarni ishlab chiqishi zarur.

Bunda tarbiyachi quyidagi faoliyatlarni amalga oshirishi maqsadga muvofiq:

- tabiat mavzulariga mos ishonchli videolavha va tasvirlarni tanlash;
- interaktiv savol-javob va didaktik topshiriqlar tayyorlash;
- bolalarning kuzatuv natijalarini fotosuratlar orqali qayd etish;
- raqamli materiallar asosida kichik ekologik loyihalarni tashkil etish;
- ota-onalarni bolalar bilan birgalikda tabiatni kuzatish faoliyatiga jalb qilish.

Masalan, “Bizning bog‘imiz” nomli kichik ekologik loyiha doirasida bolalar guruhdagi gullarning o‘sishini kuzatishlari, ularning fotosuratlarini turli vaqtlarda olishlari va o‘zgarishlarni taqqoslashlari mumkin. Bu faoliyat bolalarda kuzatuvchanlik, taqqoslash va o‘simliklarga g‘amxo‘rlik qilish ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

Raqamli texnologiyalardan foydalanishda bolalarning sog‘lig‘i va xavfsizligi ham muhim ahamiyatga ega. Ekran bilan ishlash davomiyligi bolaning yoshiga mos tashkil etilishi, mashg‘ulotlar jismoniy harakat, ochiq havodagi o‘yinlar va bevosita tabiat kuzatuvlari bilan muvozanatlashtirilishi lozim. Shuningdek, foydalaniladigan elektron materiallarning mazmuni, tasvir sifati va axborot ishonchliligiga e’tibor qaratish talab etiladi.

Metodikani takomillashtirishning pedagogik shart-sharoitlari

Raqamli texnologiyalar vositasida bolalarni tabiat bilan tanishtirish metodikasining samaradorligini ta’minlash uchun quyidagi pedagogik shart-sharoitlarni hisobga olish zarur:

1. Raqamli ta’lim resurslarining bolalarning yosh va individual xususiyatlariga mosligini ta’minlash.

2. Raqamli vositalarni kuzatish, tajriba, ekskursiya va o‘yin faoliyati bilan integratsiyalash.

3. Tarbiyachilarning raqamli-pedagogik kompetensiyasini muntazam rivojlantirish.

4. Rivojlantiruvchi ta’lim muhitini zamonaviy multimedia va ko‘rgazmali vositalar bilan boyitish.

5. Ota-onalar bilan hamkorlikda bolalarning tabiatga oid bilish faoliyatini qo‘llab-quvvatlash.

6. Raqamli vositalardan foydalanishda sanitariya-gigiyena talablari va axborot xavfsizligiga rioya qilish.

Mazkur shart-sharoitlarning o‘zaro uyg‘unligi ta’lim jarayonida raqamli texnologiyalardan samarali foydalanish, bolalarning tabiat haqidagi bilimlarini mustahkamlash va ekologik madaniyatini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida raqamli texnologiyalar vositasida bolalarni tabiat bilan tanishtirish metodikasini takomillashtirish ta’lim jarayonining mazmunini boyitish va bolalarning bilish faolligini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Ilmiy manbalar tahlili asosida quyidagi xulosalarga kelindi:

- Raqamli texnologiyalar bolalarning tabiat haqidagi tasavvurlarini kengaytirish va mavzuga qiziqishini oshirish imkonini beradi.
- Multimedia, virtual sayohat va interaktiv o‘yinlar an’anaviy ta’lim metodlarini boyitadi.
- Raqamli vositalar bevosita kuzatish, tajriba va amaliy faoliyat bilan uyg‘unlashtirilishi zarur.
- Tarbiyachilarning raqamli-pedagogik kompetensiyasini rivojlantirish metodika samaradorligining muhim shartidir.
- Raqamli va tabiiy muhit integratsiyasi bolalarda ekologik madaniyat hamda tabiatga ehtiyotkorona munosabatni shakllantirishga yordam beradi.

Demak, raqamli texnologiyalardan maqsadli va pedagogik jihatdan asoslangan holda foydalanish maktabgacha ta’limda tabiat bilan tanishtirish ishlarini takomillashtirishning istiqbolli yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 22-dekabrdagi 802-son qarori. “Maktabgacha ta’lim va tarbiyaning davlat standartini tasdiqlash to‘g‘risida”. – Toshkent, 2020.

2. Ardoin, N. M., Bowers, A. W. Early childhood environmental education: A systematic review of the research literature // Educational Research Review. – 2020. – Vol. 31. – Article 100353.

3. NAEYC, Fred Rogers Center. Technology and Interactive Media as Tools in Early Childhood Programs. – 2012.

4. Vella, K. et al. Wired, wild, wonderful: A scoping review of early childhood nature connections fostered by digital technologies // International Journal of Child-Computer Interaction. – 2023. – Vol. 38. – Article 100619.

5. Egamberdiyeva, M. G‘.q. Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida tabiat bilan tanishtirishning mazmun-mohiyati // Ta’lim va rivojlanish tahlili onlayn ilmiy jurnali. – 2025. – Vol. 5, № 1. – B. 254–258.

6. Vygotsky, L. S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. – Cambridge: Harvard University Press, 1978.